

VU FF KEK

Optinis pincetas

Kas? Kaip? Kodėl?

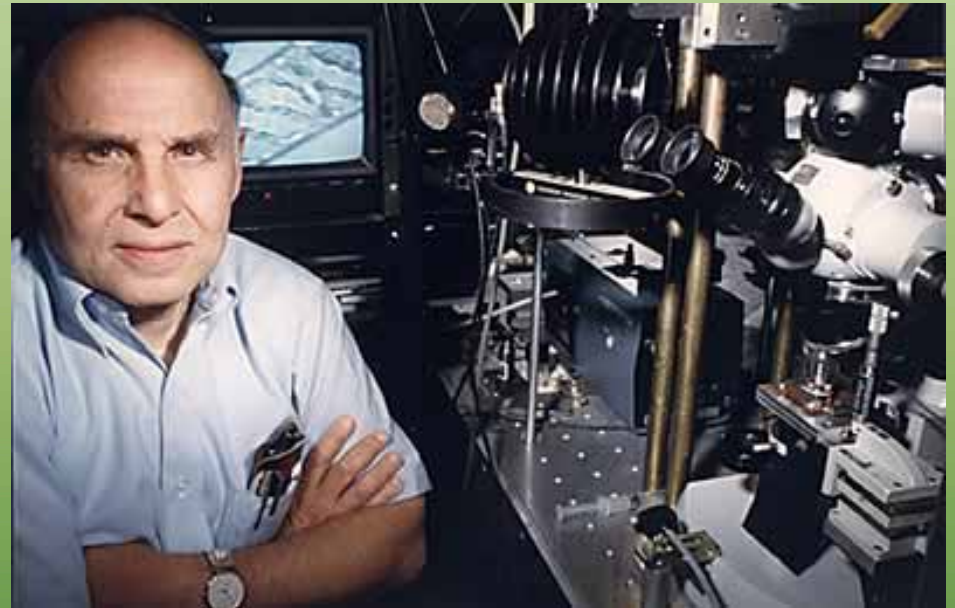
p. Virginija Petrauskienė

Truputėlis istorijos

Apie 1970m. $\Rightarrow$ A.Ashkin (Bell Labs) – vienas netiesinės optikos pionierių – pastebėjo galimybę lazerio šviesa judinti mažus objektus.

Efektas pavadintas **optiniu pagavimu** (angl.- optical trapping), o A.Ashkin'as laikomas šios naujos fizikos srities tėvu.

Apie 1985m. $\Rightarrow$ A.Ashkin ir S.Chu parodė, jog galima sulėtinti ir pagauti atskirus atomus.

“Ashkin's-brother-Ashkin”
(R.Feynman)

Truputėlis istorijos

1997m. $\Rightarrow$ Nobelio premija (S.Chu, W.Phillips ir C.Cohen-Tannoudji) už „metodų kaip lazerio šviesa atšaldyti ir pagauti atomus vystymą“.

Vėliau $\Rightarrow$ dar ne viena Nobelio premija, susijusi su optiniu pagavimu:

- „Bozė-Einšteino kondensacija“
- „atominis lazeris“
- įvairūs darbai biologijos srityje ir t.t.

Kaip veikia optinis pincetas?

Šviesa gali judinti medžiagą, nes ...

... fotonai turi judesio kiekį h/λ

Šviesos judesio kiekis pakinta, kai dalelė:

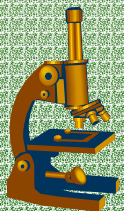
- ✓ sugeria arba išspinduliuoja fotoną
- ✓ pakeičia šviesos sklaidimo kryptį

atspindžio arba
lūžio metu

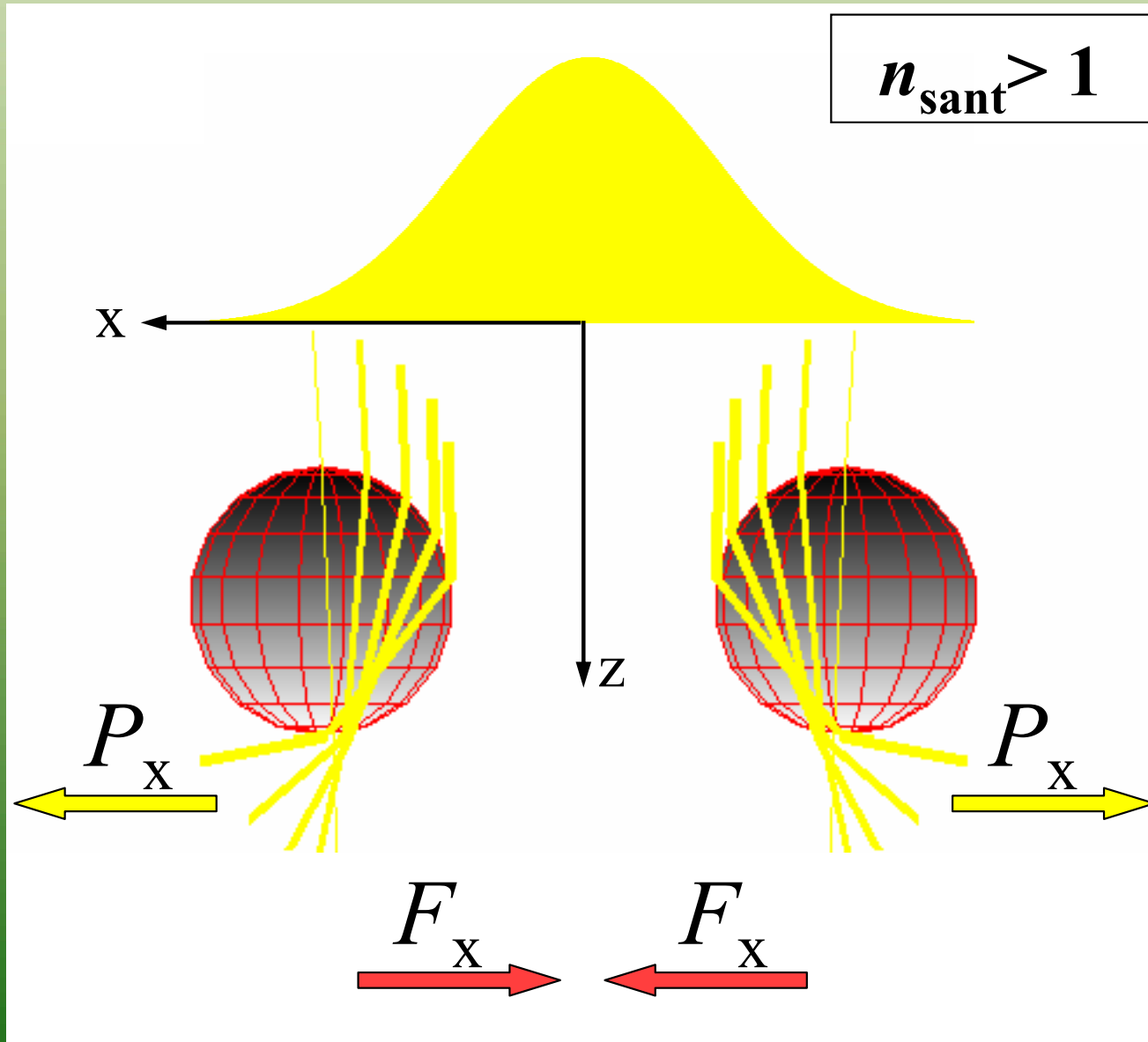

Dalelę veikia reakcijos jėgos:

šviesos slėgis
gradientinė jėga

Skersinis gradientas

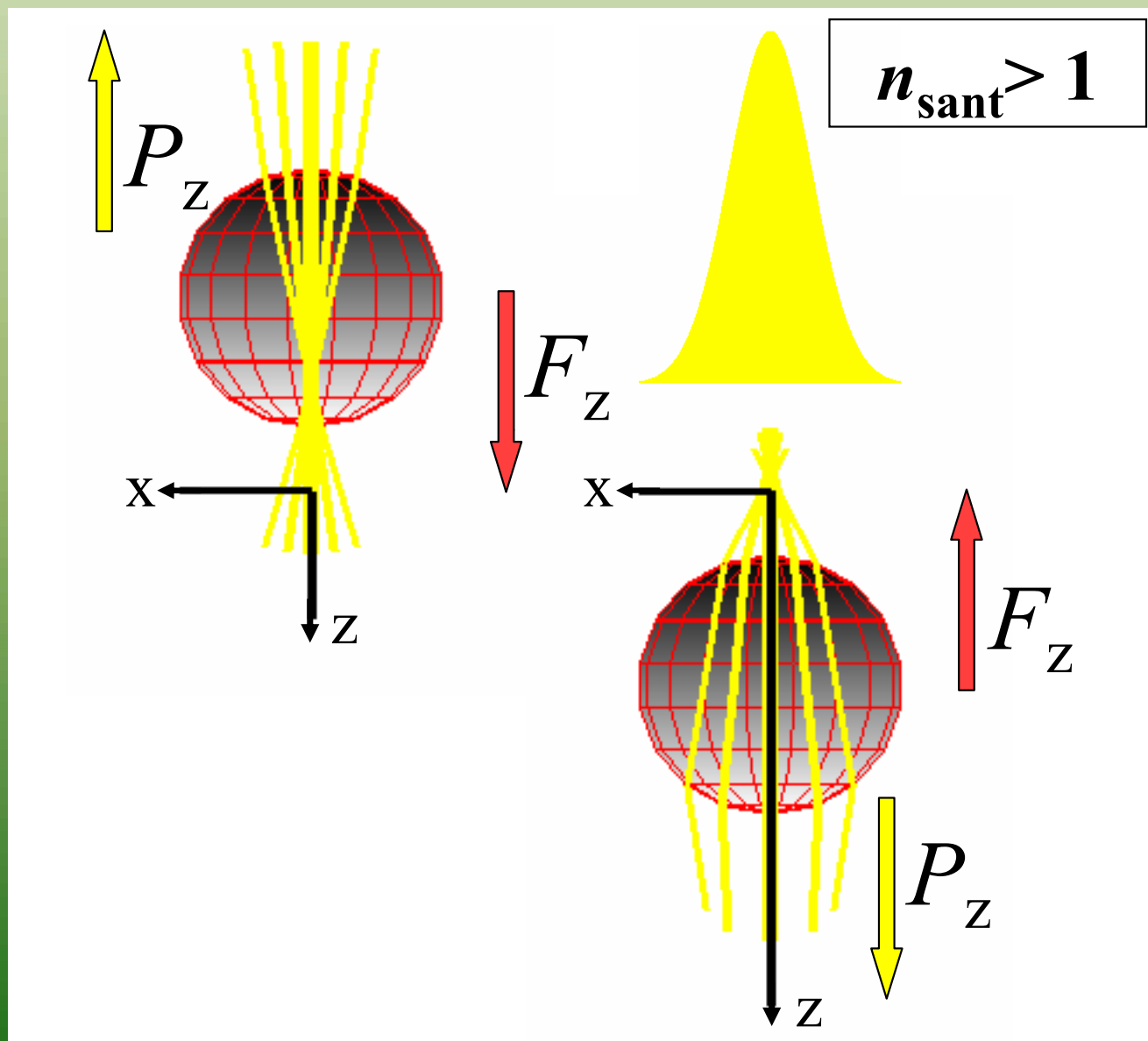

Dėl pluošto intensyvumo pasiskirstymo skersinėje plokštumoje, atsiranda reakcijos jėga, nukreipta didžiausio intensyvumo kryptimi

2D Spąstai

Išilginis gradientas

Kai pluoštas
sufokusuojamas iki
difrakciškai ribotos
dėmės, atsiranda
papildoma išilginė
gradientinė jėga

3D Spąstai

ARBA

Optinis pincetas

Atkreipkite dėmesį:

Skaidrioms dalelėms,

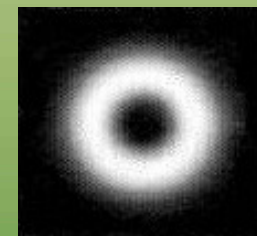
kurių $n_{\text{sant}} = n_{\text{dal}}/n_{\text{aplinkos}} < 1$,

veikimas priešingas —

stumia iš didžiausio intensyvumo vietos

Pincetų
tinka

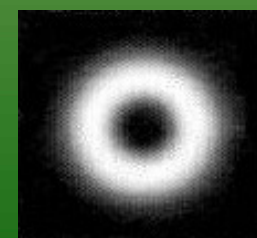

Metalinėms dalelėms

atspindžio jėga $\gg$ už gradientinę jėgą,

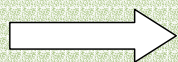
todėl stumia iš didžiausio intensyvumo

vietos

Reikalavimai ir pastabos

Teisingas λ pasirinkimas
— kad neįvyktų optinis pažeidimas

Optiniu pincetu patogiu naudotis, kuomet atstumai neviršija mikroskopo matymo lauko
— tradiciškai $\sim 50 \mu\text{m}$

Jei objektas išskiriamas iš kitų tarpo judinant staliuką (ne lazerio spindulį), tai daryti reikia gana lėtai — $10\text{-}100 \mu\text{m/s}$

Kuo domimasi šiuo metu?

ARBA

Kas dabar „madoj“?

Tradicinį optinį pincetą pakeitė:

Schemos, kur

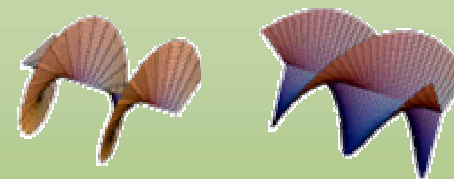
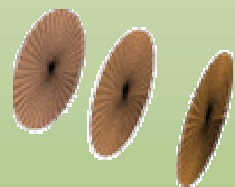
Lazerio pluoštas yra ne būtinai Gauso (TEM_{00}) pavidalo

- Aukštesnės eilės HG_{mn}
- Įvairios LG_p^l
- Kompiuteriu sumodeliuoti pluoštai

Vienu metu sukuriama keletas „traukiančių taškų”

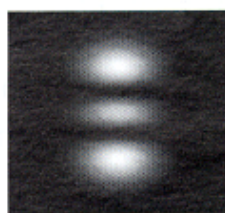
- Skanavimo metodas
- Difrakcinis (holograminis) metodas
- Metodas panaudojant EŠM (realaus laiko holograminis)

Ivairios pluoštų modos

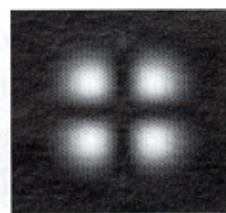

Hermite Gaussian Mode

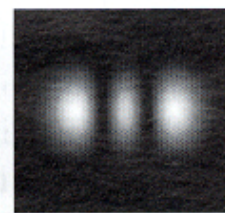
Laguerre Gaussian Mode

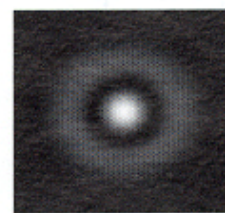
$m=0, n=2$

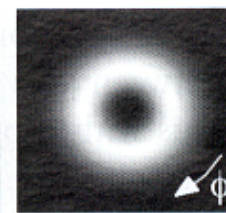
$m=1, n=1$

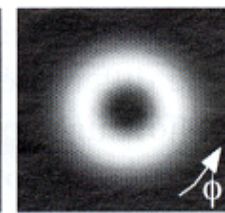
$m=2, n=0$

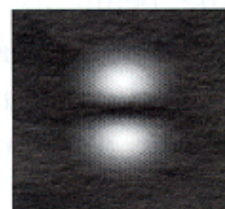
$l=0, p=1$

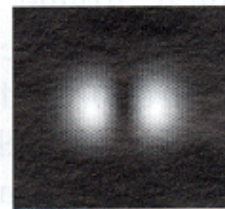
$l=+2, p=0$

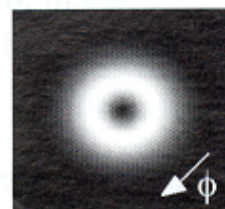
$l=-2, p=0$

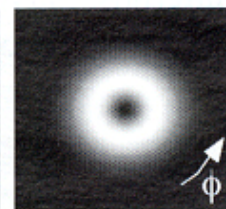
$m=0, n=1$

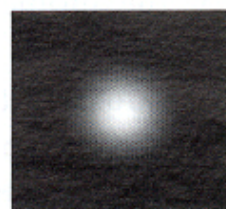
$m=1, n=0$

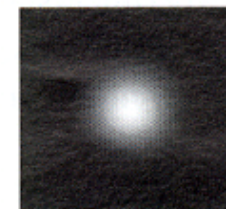
$l=+1, p=0$

$l=-1, p=0$

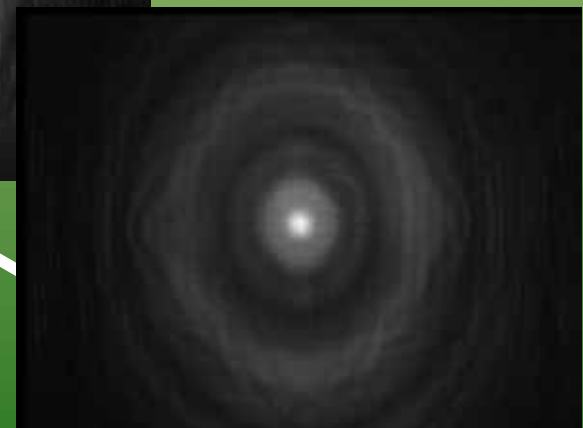
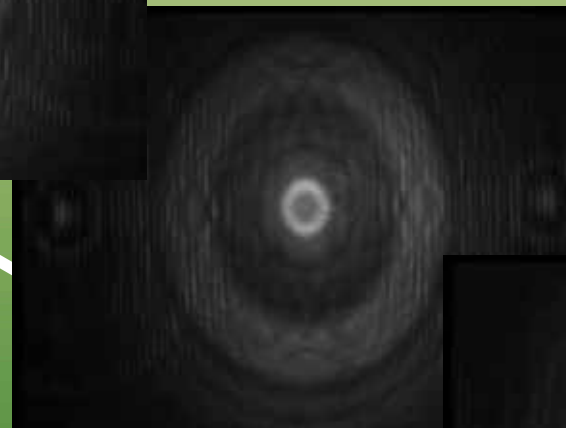
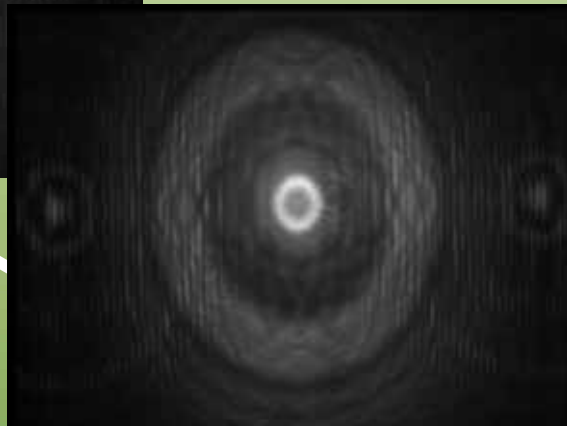
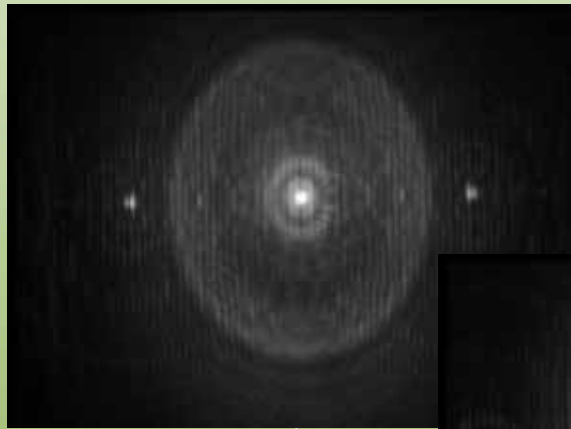

$m=0, n=0$

$l=0, p=0$

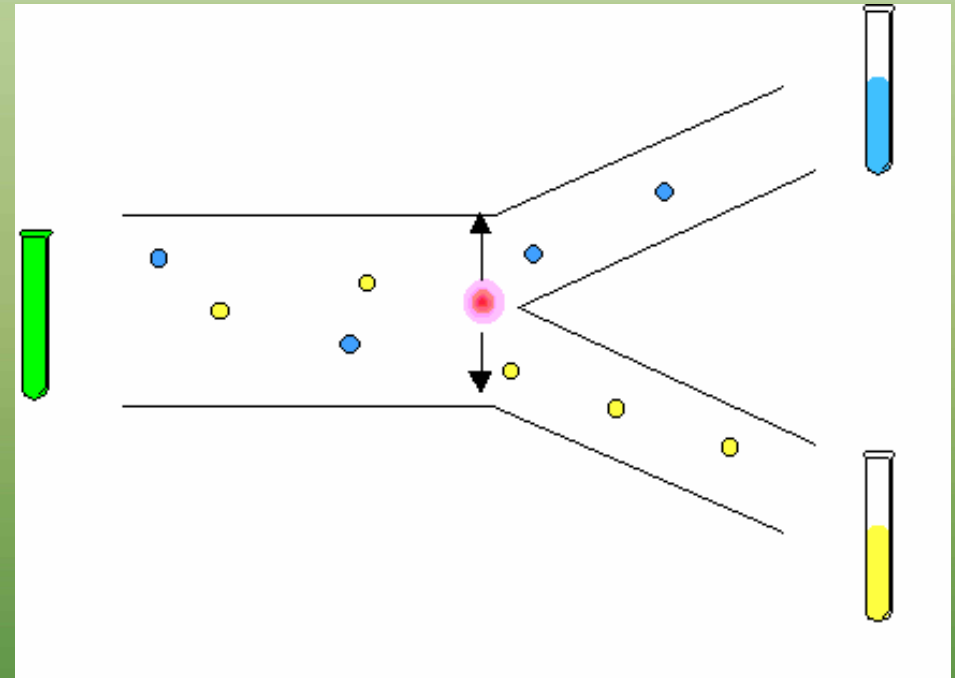
„Bottle beam”

Pritaikymai

Ląstelių rūšiavimas

- Daugelyje mikrobiologinių eksperimentų yra įdomios atskiros vienos ląstelės savybės
- Ši informacija negaunama iš statistinių metodų, tiriančių visą populiaciją

- Panaudojant optinį pincetą, galima rūšiuoti bakterijas arba ląsteles, arba išskirti vieną bakteriją/ląstelę iš daugelio tarpo
(Swedish Nanometer Laboratory at Chalmers)

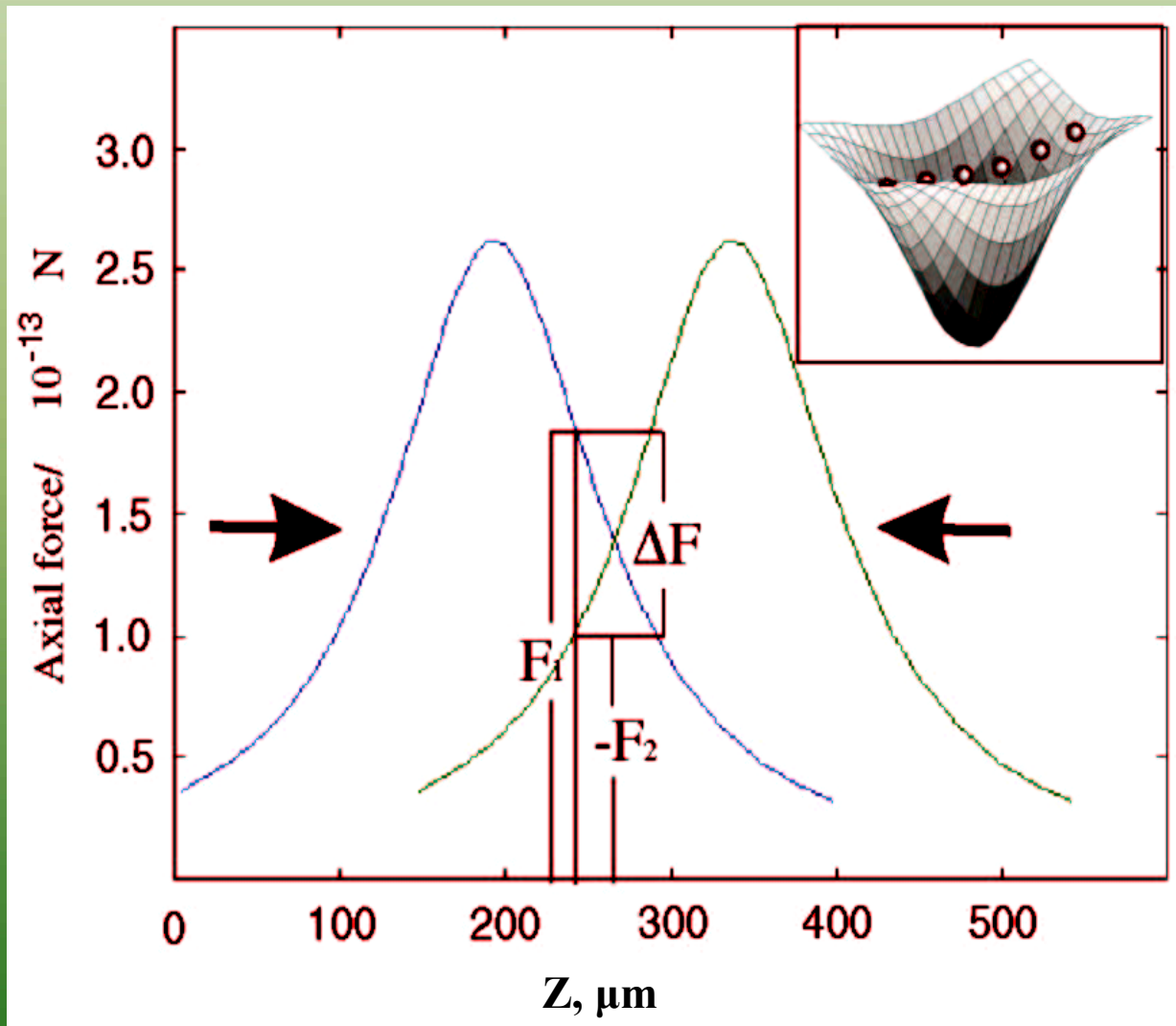

1D dalelių matrica

Du priešingomis kryptimis sklindantys pluoštai sukuria vienmatę potencinę duobę

Mikroskopinių dalelių grandinė – padidintas atominės grandinės variantas

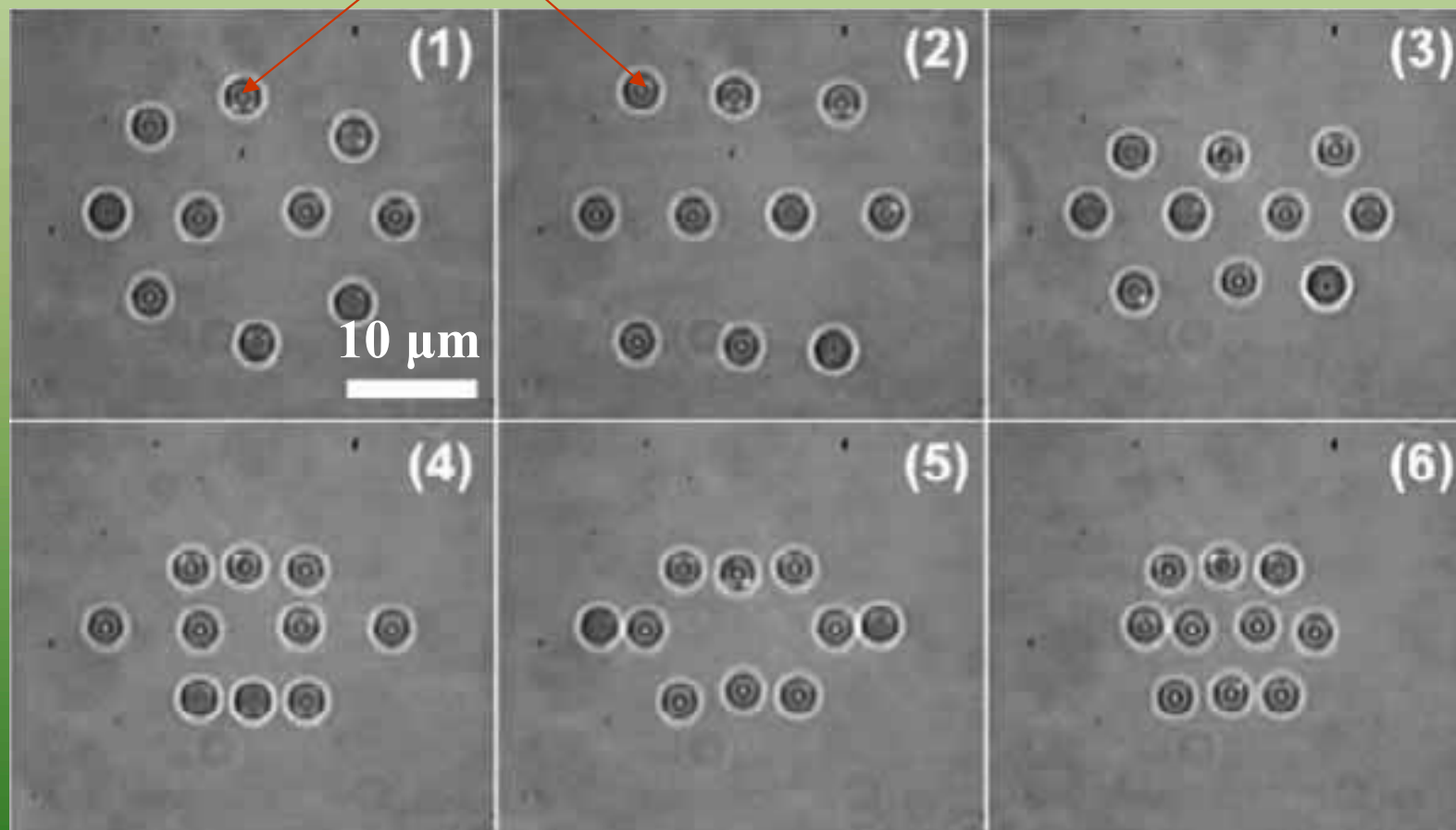
Tai geras modelis nagrinėti atomų potencinėje duobėje elgesį

2D dalelių matrica

$d = 2 \mu\text{m}$ polistireno sferos vandenyje; (kas 15s)

$P_{\text{visa}} = 0,4\text{mW}$

(830 nm)

Fazinė EŠM

Vienos sąsm.

$2w = 1,7\mu\text{m}$

Valdomi dalelių “judesiai” horizontalioje plokštumoje

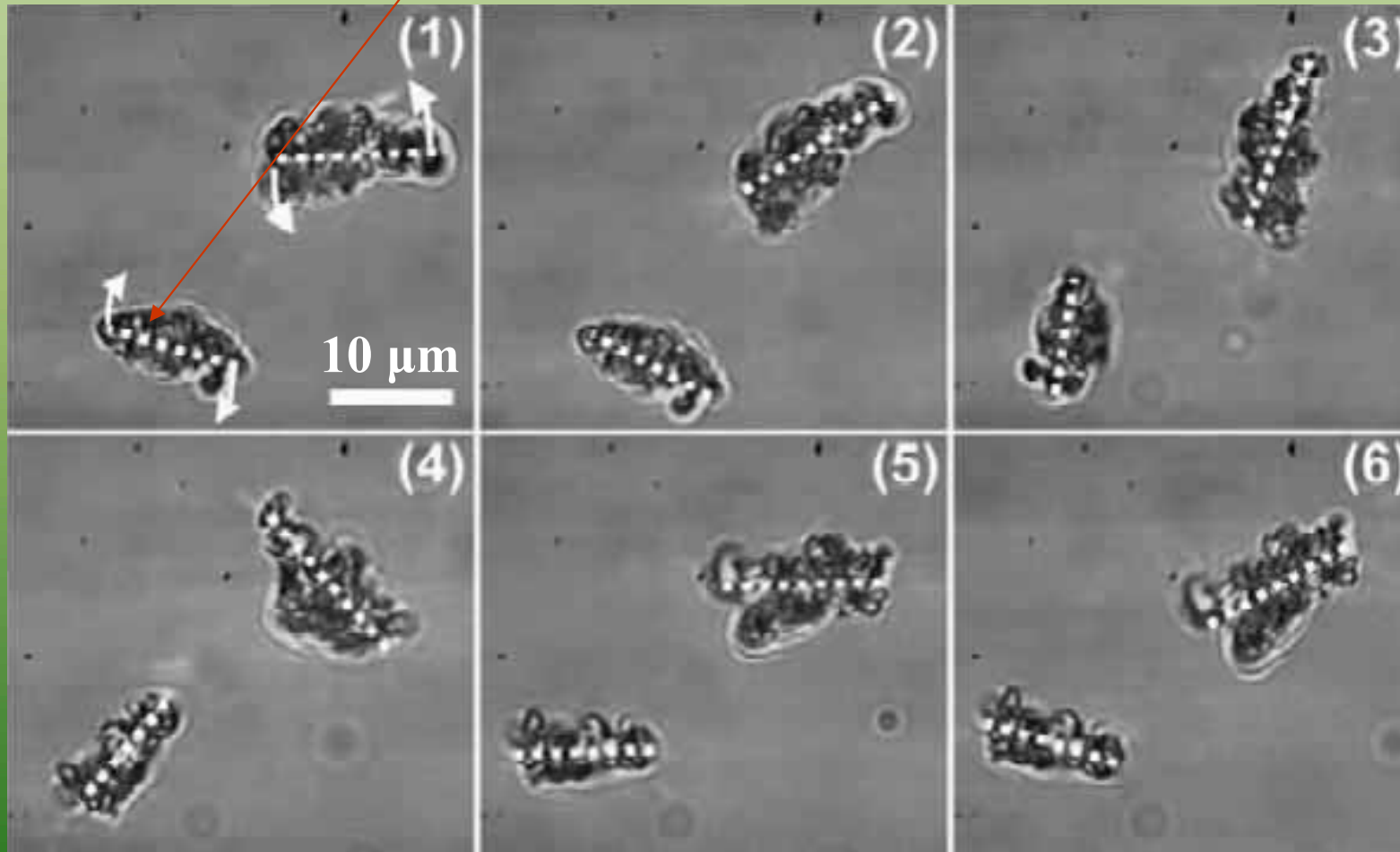

Ø1 μm polistireno
dalelės vandenyje

Visa pluošto
galia – 3mW
(830 nm)

Pailgų objektų sukimas (2D)

10x6 μm polistireno dalelės vandenyje; (kas 10 s)

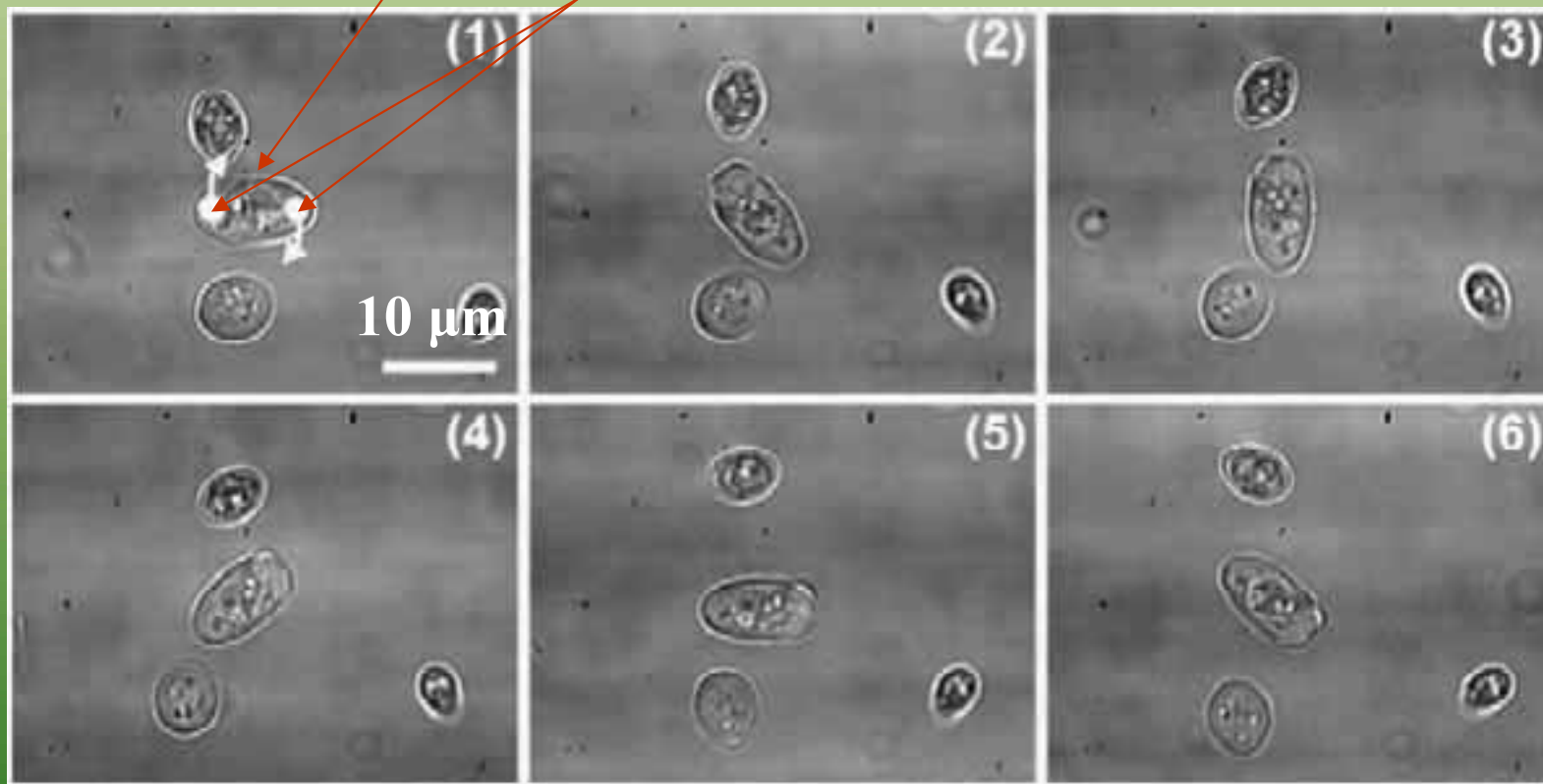

5x3 μm
eliptiška
šviesos dėmė
(3mW,
830 nm)

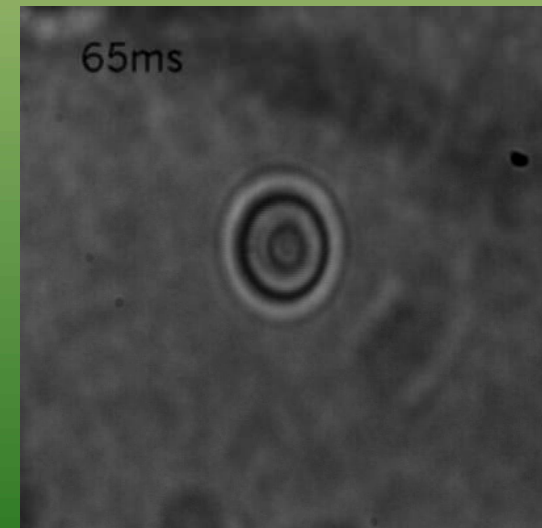
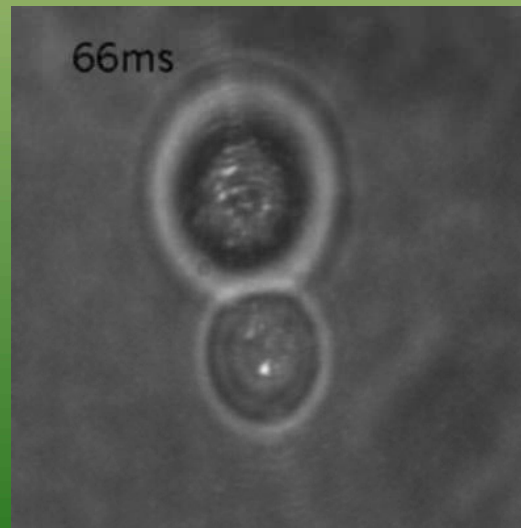
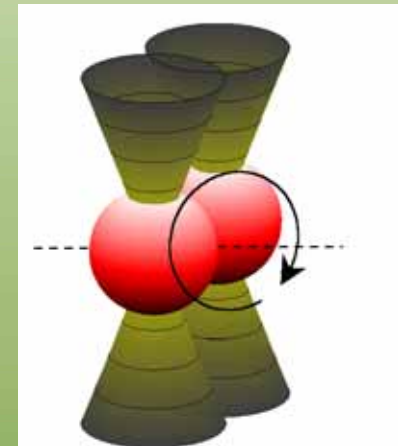
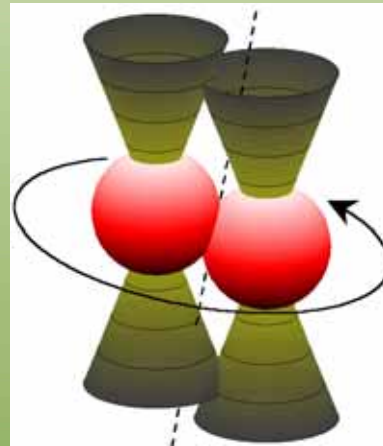
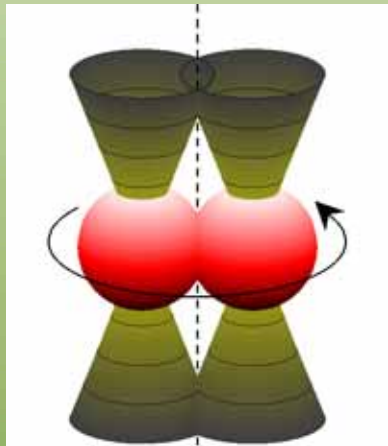
Pailgų objektų sukimas (2D)

Mielių molekulė vandenyje; (kas 15 s)

Du apskritiminės simetrijos pluoštai

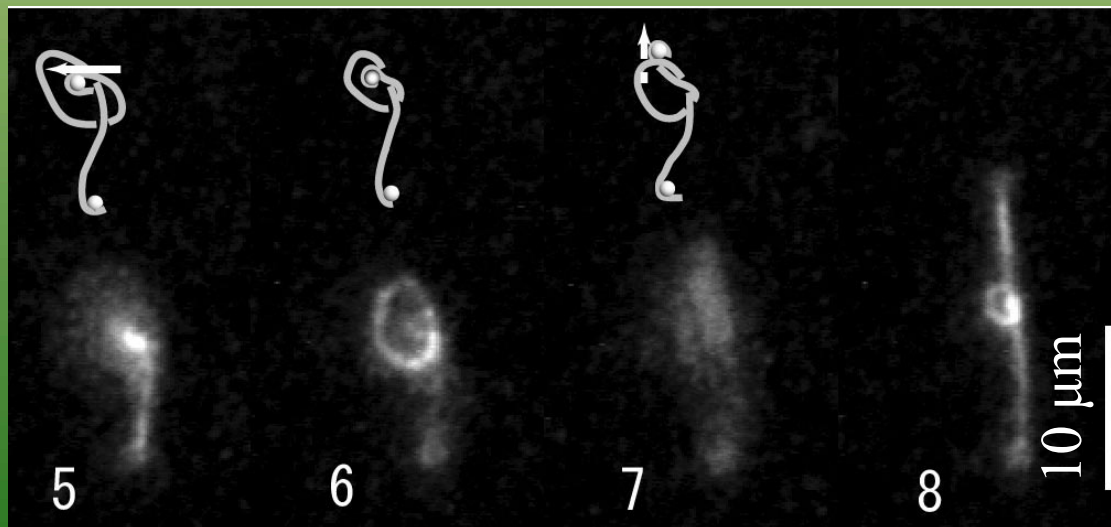
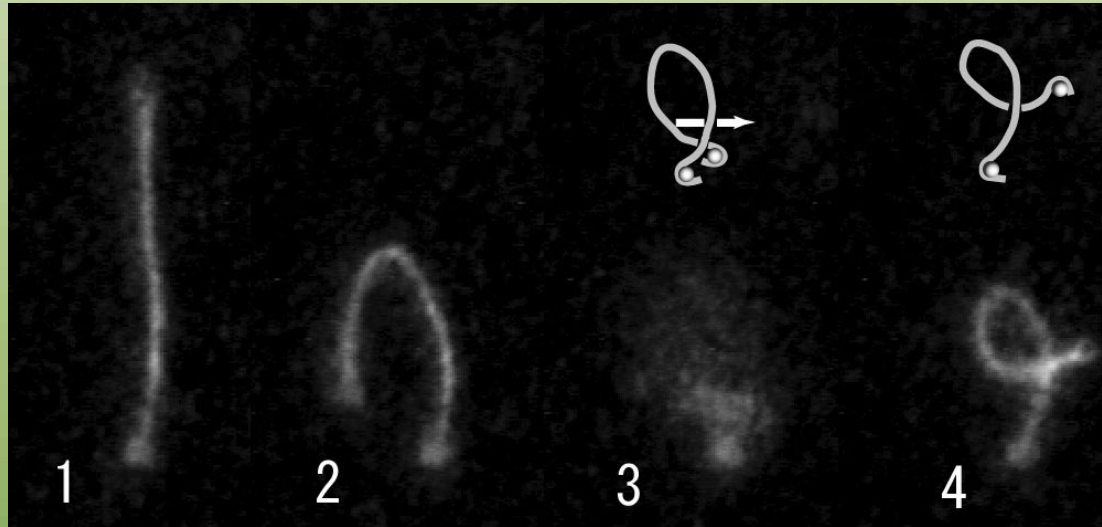

Objektų sukimas bet kurioje plokštumoje

5 μm
SiO₂

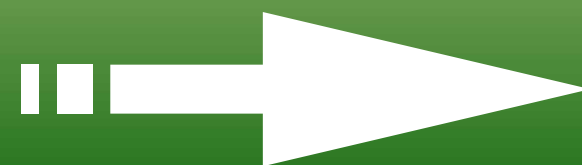
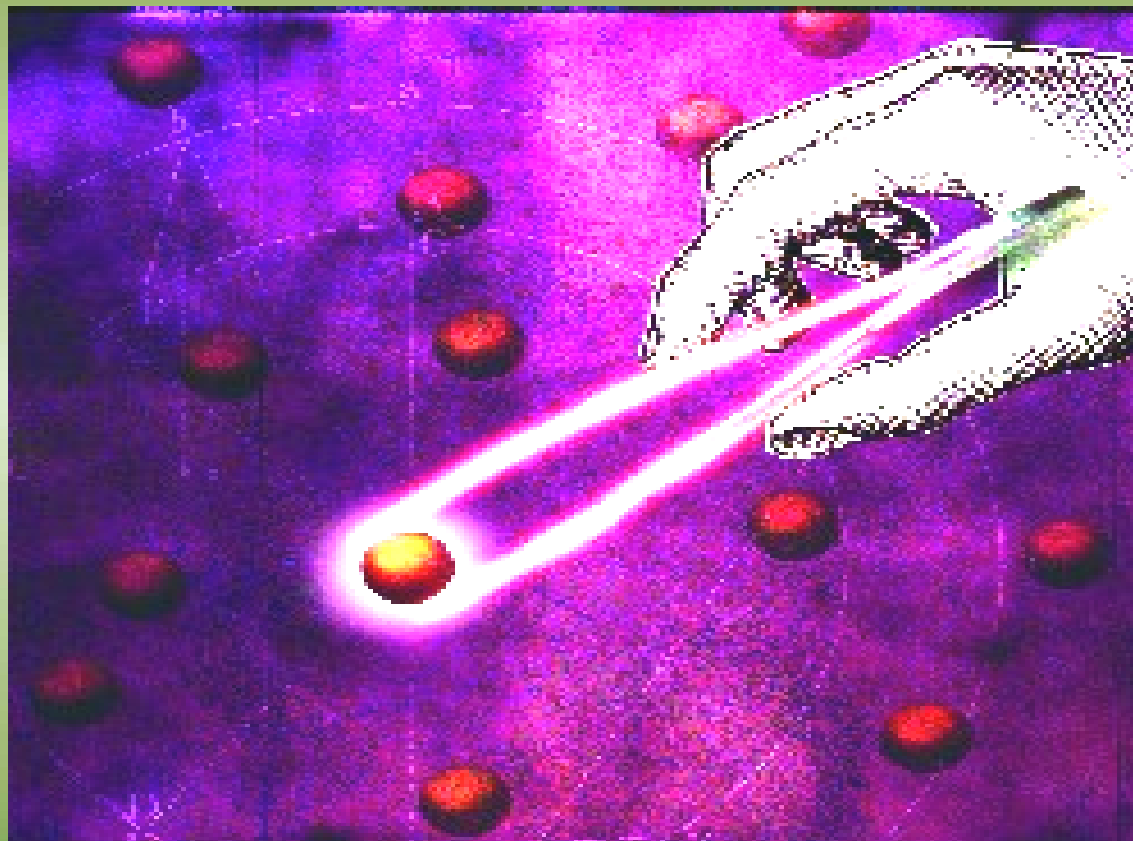
„Žaidimai” su DNR molekulėmis

DNR molekulės galus prikabinus prie polistireno sferų, galima išmatuoti DNR

- tamprumą,
- lankstumą,
- ...
- surišti mazgus !

Tiek apžvalgos...

UNIVERSITY
of
GLASGOW

Virginija Bingelytė

Optiškai valdomas mikroobjektų sukimas įvairiais pluoštais

Lazerinės fizikos ir optinių technologijų magistrinių studijų programos

Baigiamasis darbas

Vadovai: prof. *Valdas Sirutkaitis*, prof. *Miles Padgett*

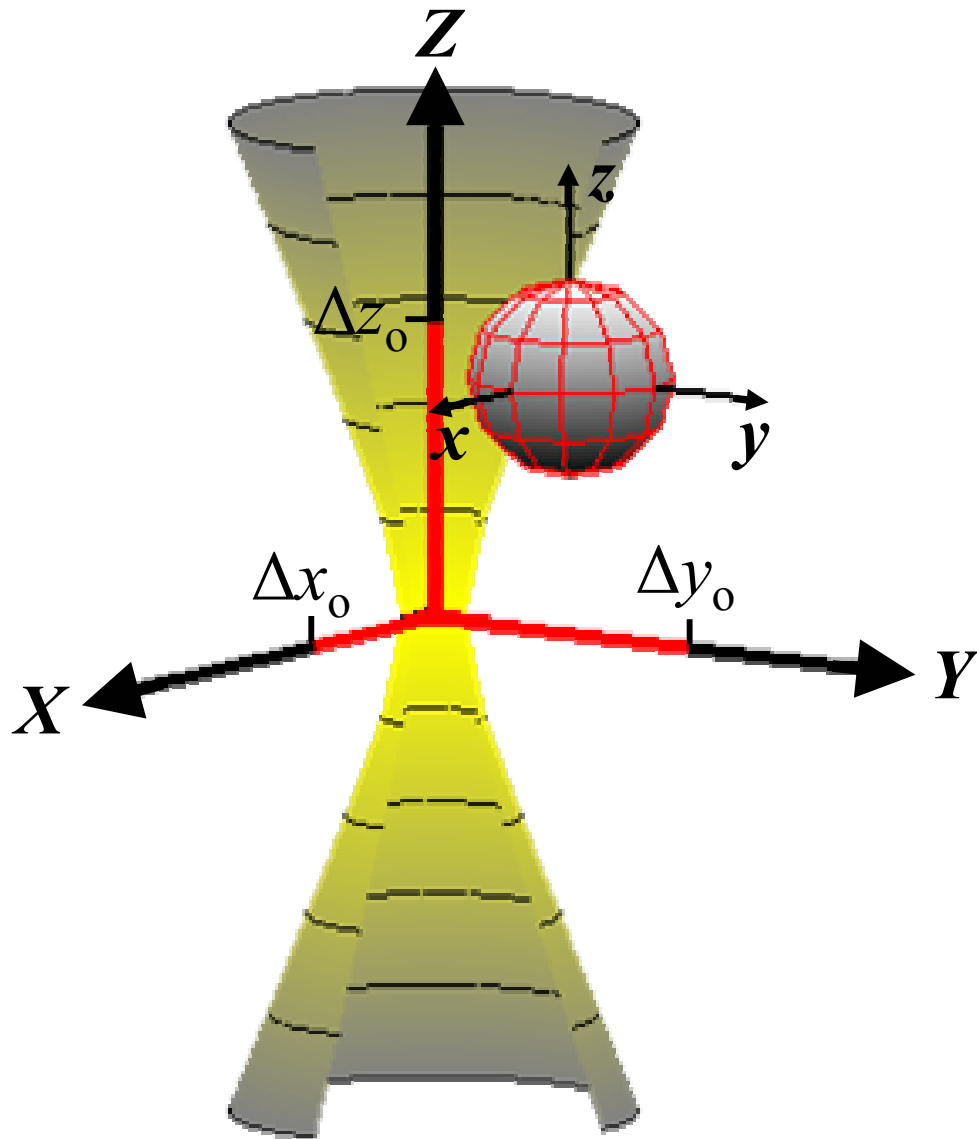
Vilnius 2003

Darbo tikslai:

1. Sukurti modelį optinio pinceto efektyvumui apskaičiuoti
2. Palyginti įvairių intensyvumo profilių pluoštus
3. Įrodyti, jog panaudojant aukštesnės eilės Lagero-Gauso modas galima sukurti objektus trimatėje erdvėje

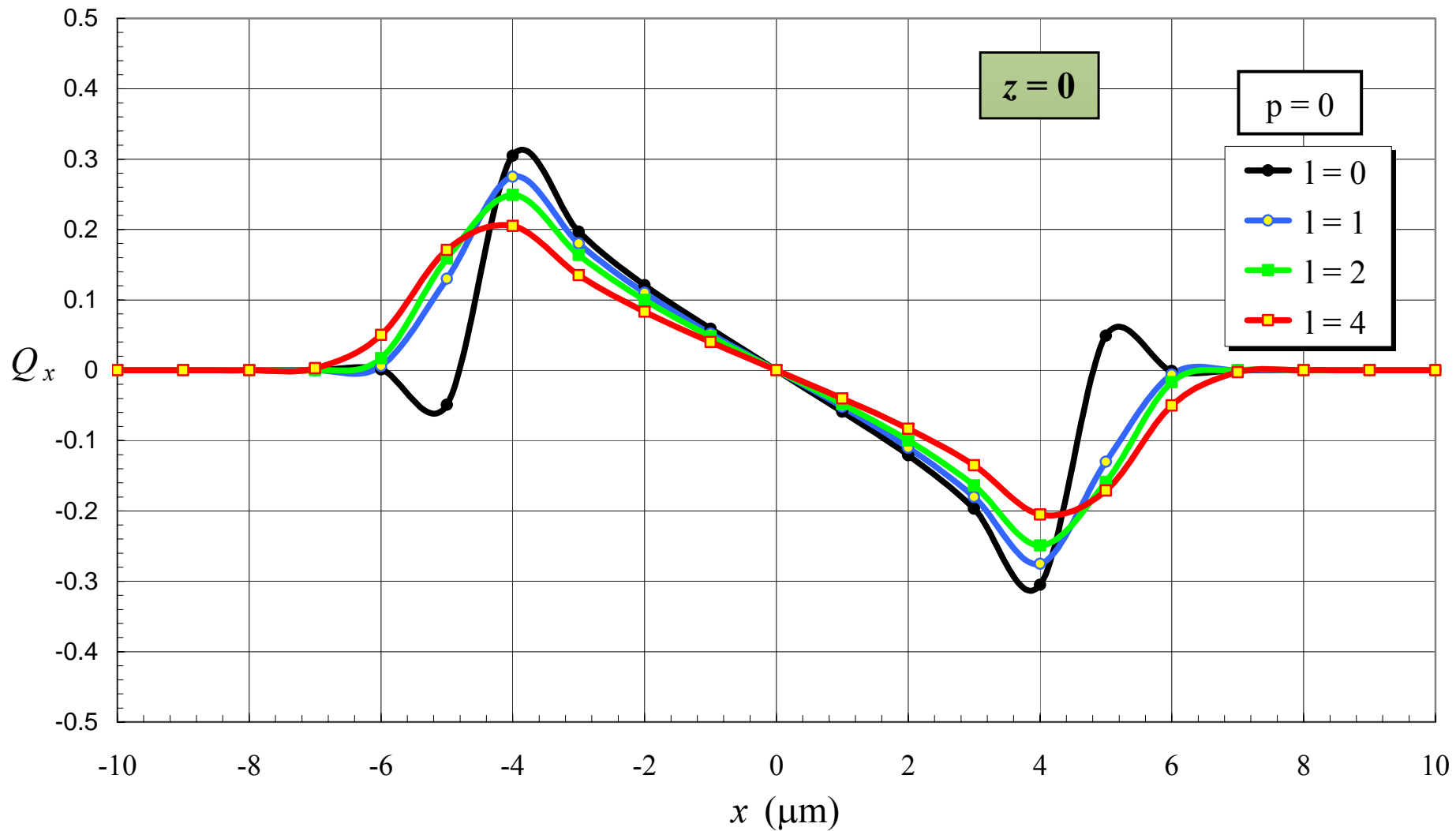
Modelis

- ✓ Pluoštas aprašomas spindulių paketu, susietu su sferos koordinatėmis
- ✓ Spindulių kryptis tapatinama su Pointingo vektorių kryptimis
- ✓ Įvertinus intensyvumą, sumuojamos reakcijos jėgos dėl spindulių lūžio ir atspindžio

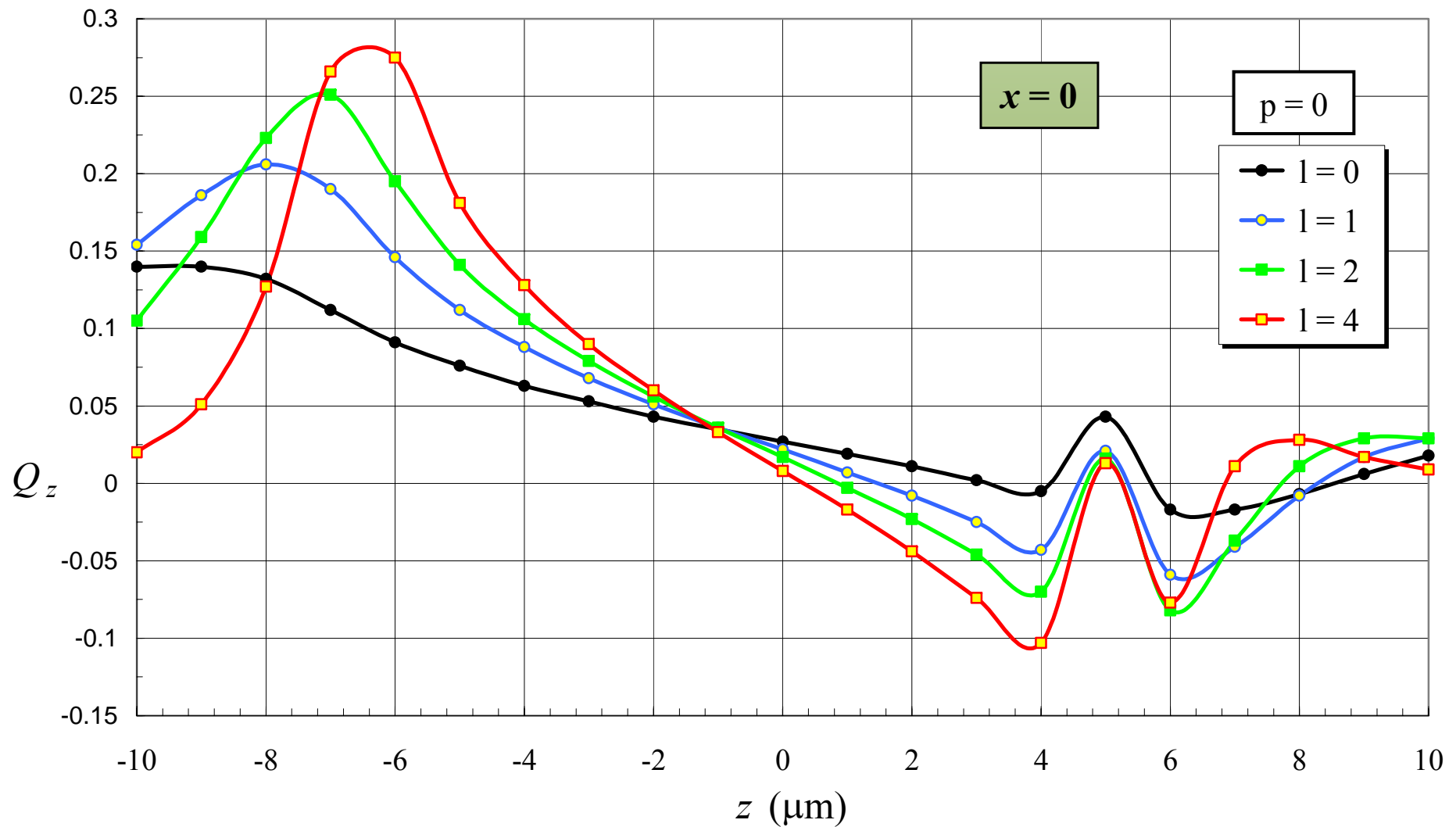
LG_p^l modų skersinės jėgos

$\lambda = 0,488 \mu\text{m}$, $w_0 = 0,2 \mu\text{m}$; $r_{\text{sferos}} = 5 \mu\text{m}$, $n_{\text{sferos}} = 1,596$, $n_{\text{terpės}} = 1,33$;

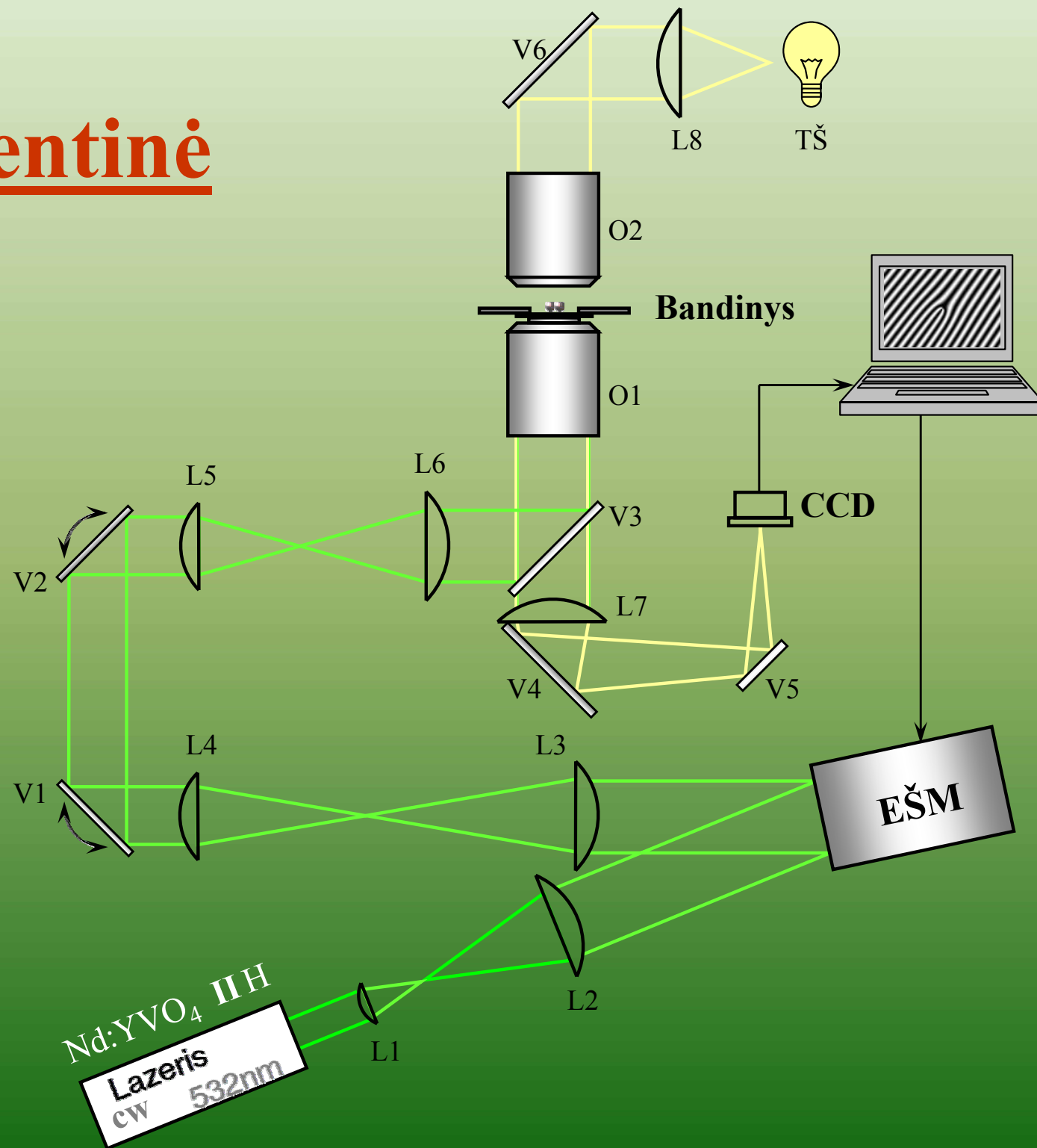
LG_p^l modų ašinės jėgos

$\lambda = 0,488 \mu\text{m}$, $w_0 = 0,2 \mu\text{m}$; $r_{\text{sferos}} = 5 \mu\text{m}$, $n_{\text{sferos}} = 1,596$, $n_{\text{terpės}} = 1,33$;

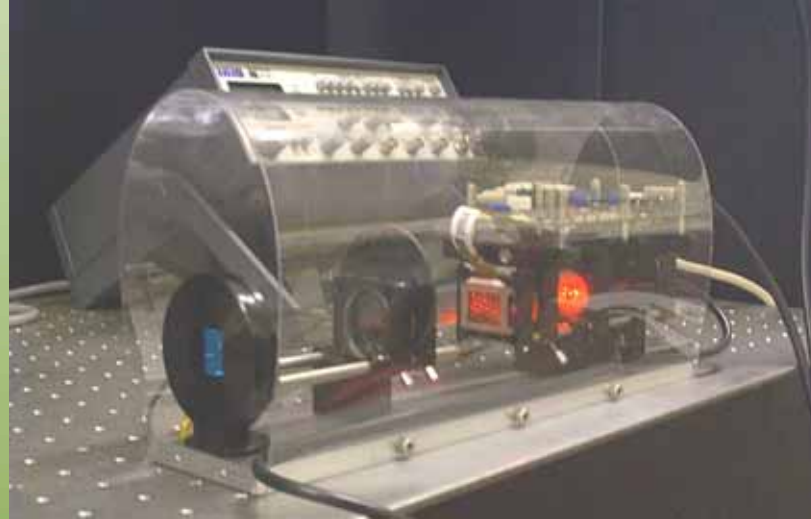

Eksperimentinė

schema

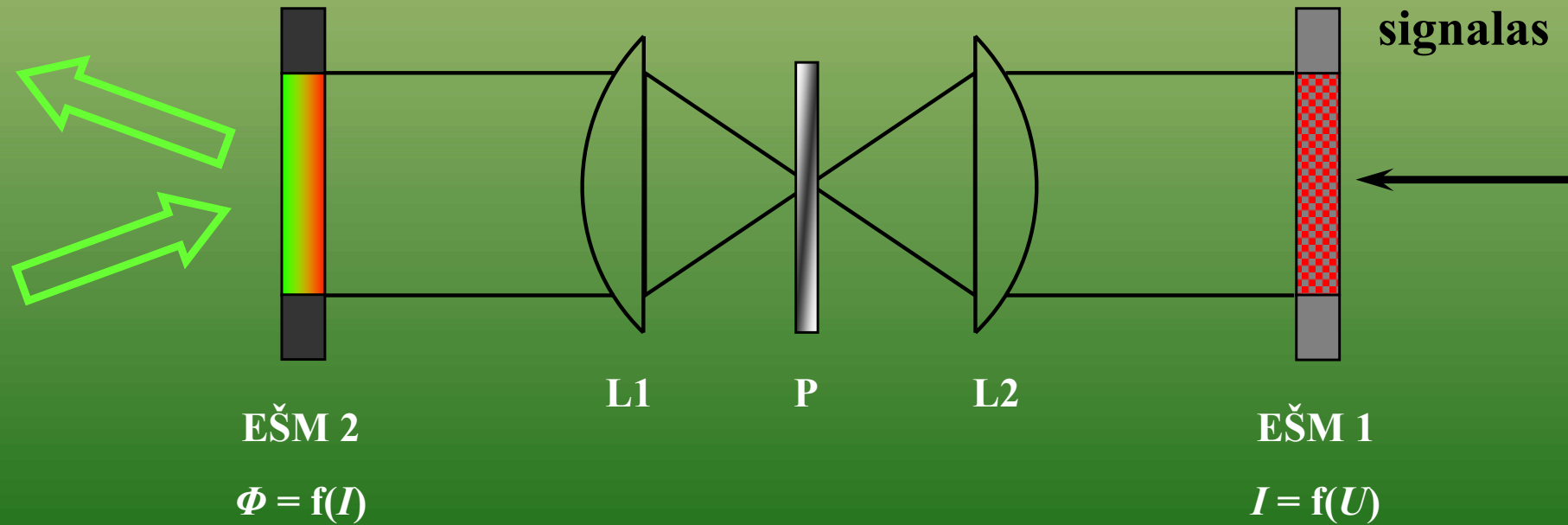

Detali EŠM schema

Lazerio
šviesa

Kompiuteriu
valdomas
elektrinis
signalas

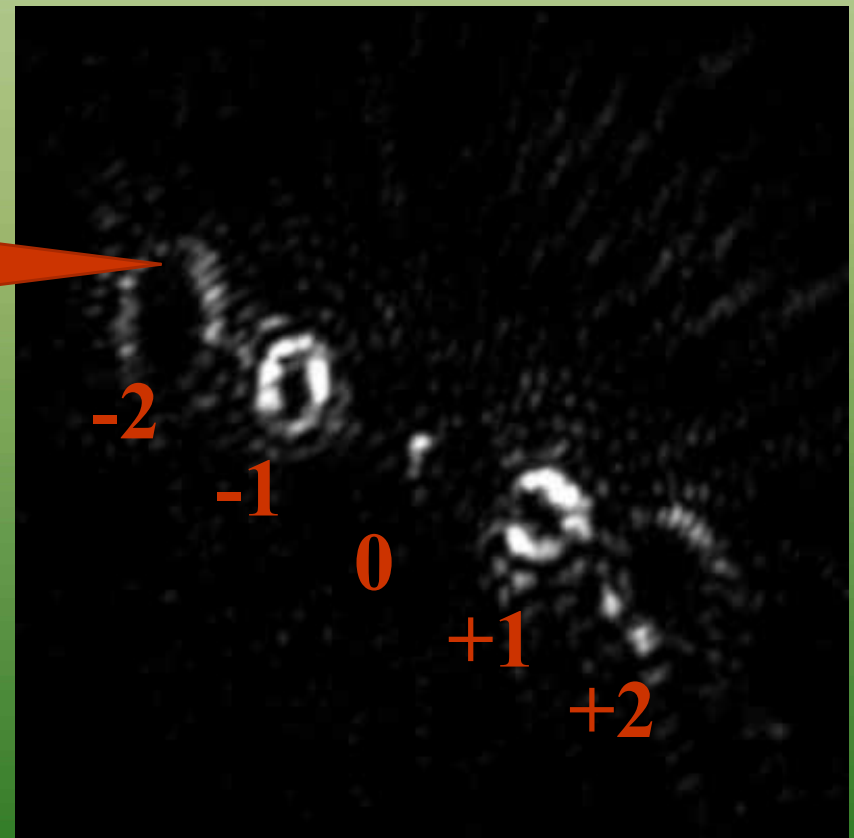

„Priežastis – pasekmė”

$f(x)$

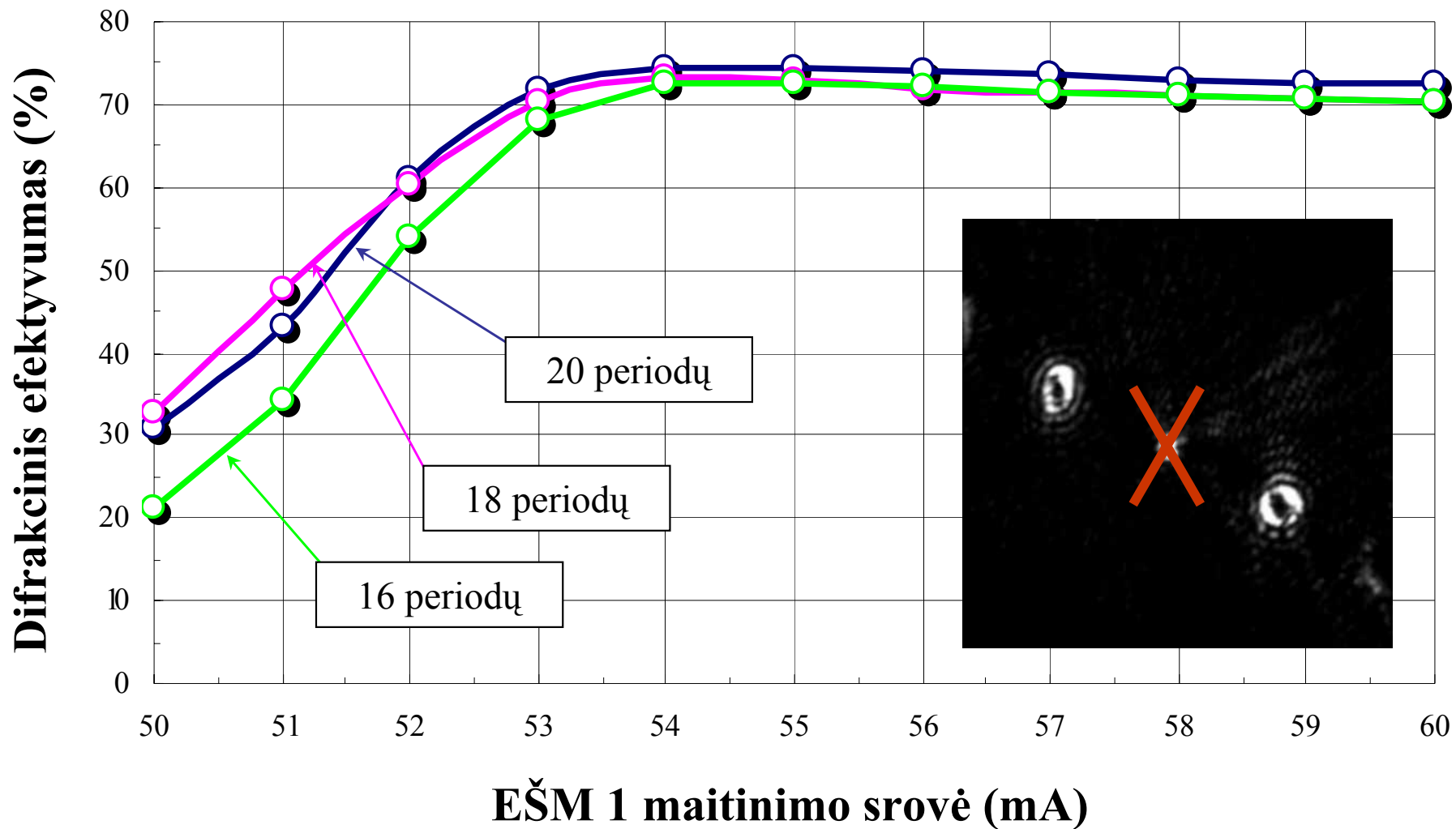

20 periodų
 $l = 5$

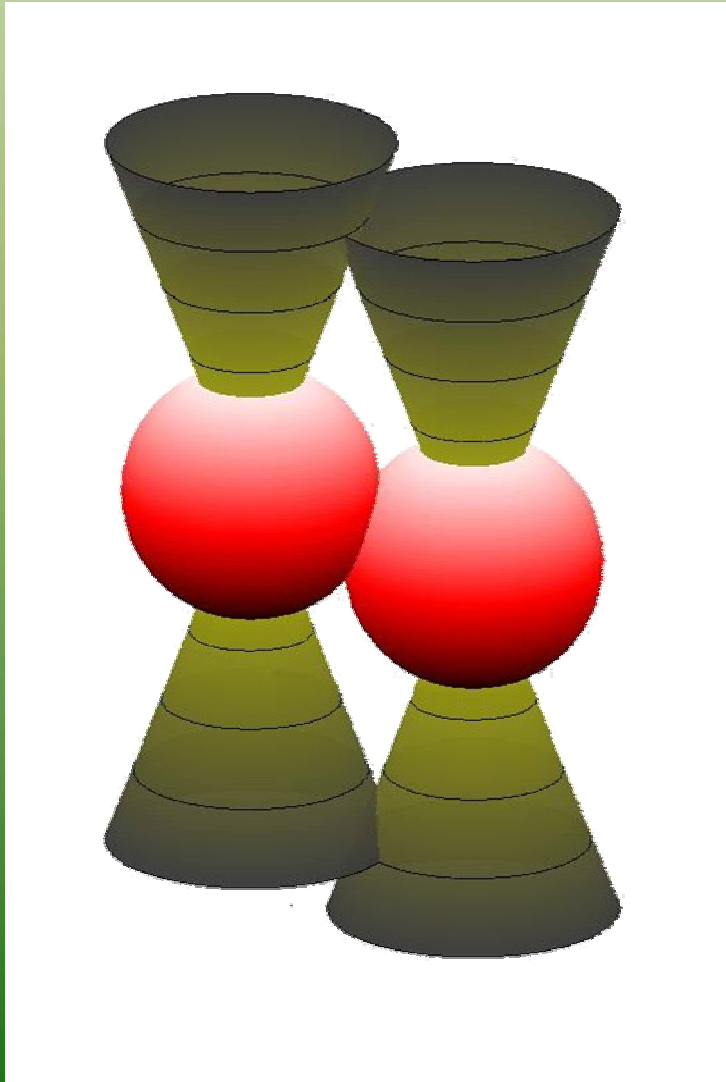
EŠM difrakcinis efektyvumas

$$f(x) = \sin(x)$$

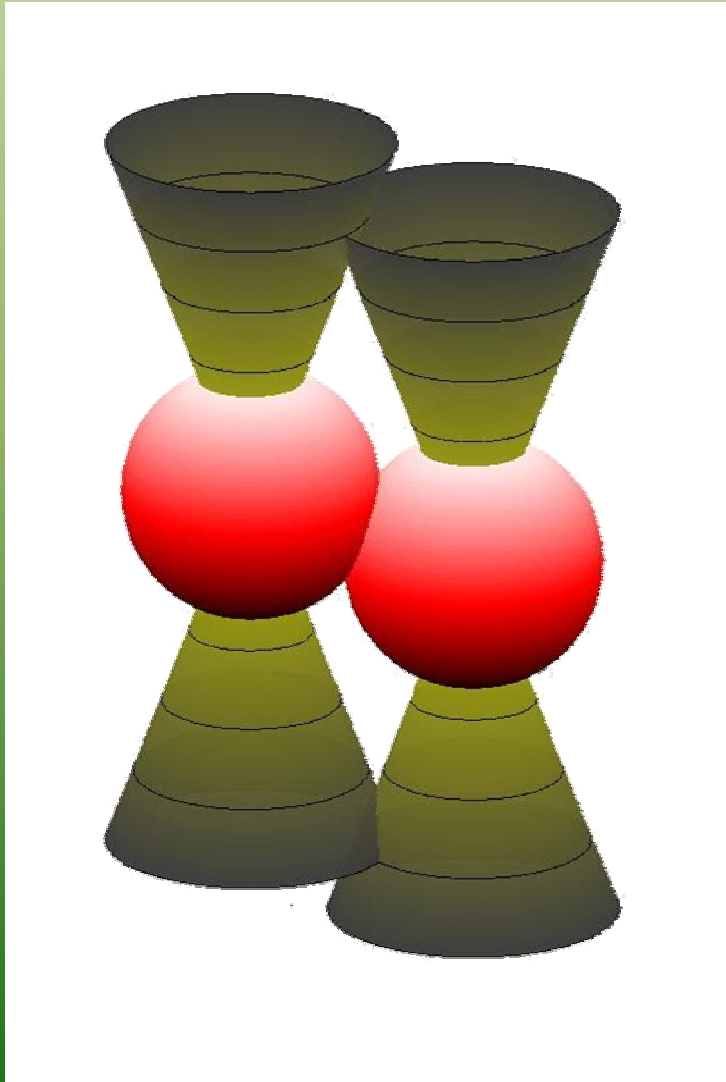
Manipuliavimas objektais

Bandiniai:

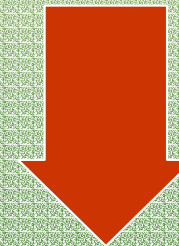
- ✓ 1 , 2 ir 5 μm amorfinio SiO_2 sferinės dalelės H_2O terpėje
- ✓ Kai kurios iš jų sulipe poromis – pailgas mikroobjektas

Manipuliavimas objektais

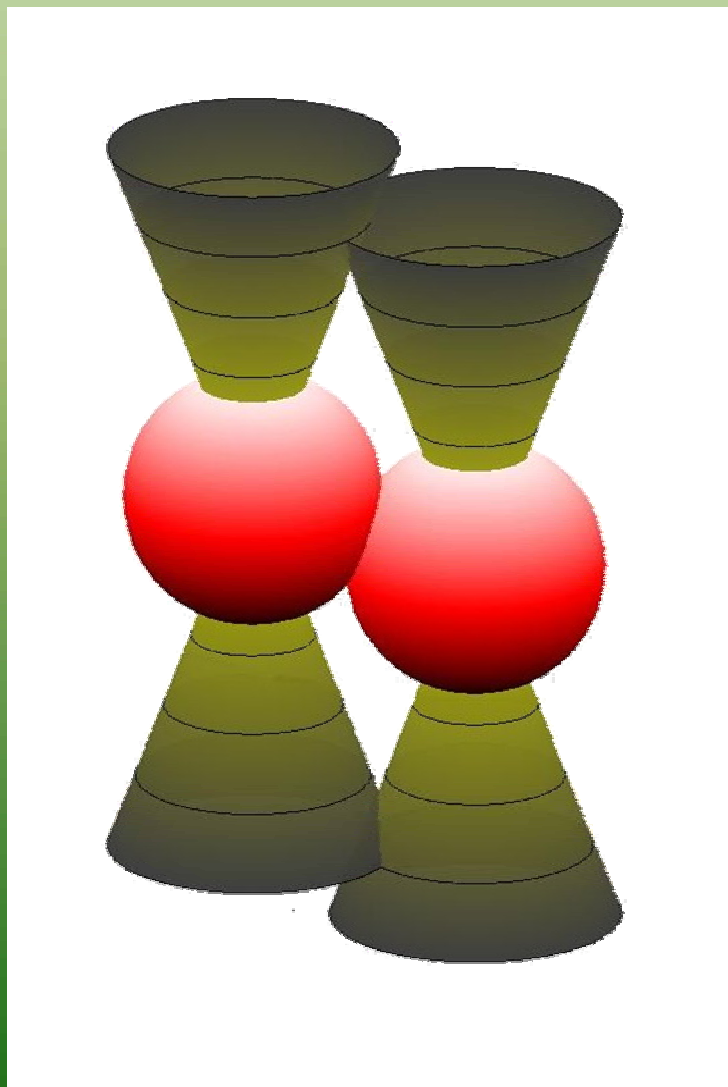
Rezultatai:

- ✓ 1 μm dalelei pagauti reikia visos pluošto galios (100mW)

galima transportuoti
tik vieną dalelę

Manipuliavimas objektais

Rezultatai:

- ✓ 2 μm dalelėms pakanka 30 % pluošto galios

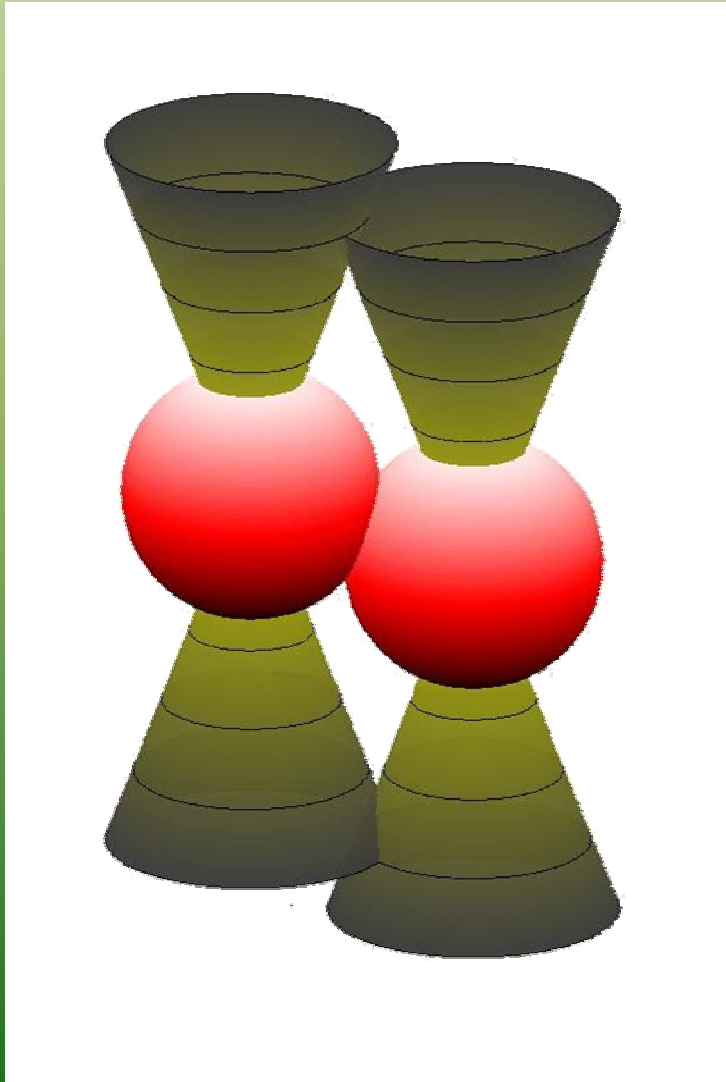
nesunku pagauti
2 daleles arba
sulipusią jų porą

- ✓ Kuo didesnis azimutinis kvantinis skaičius l , tuo greičiau galima judinti

geresnis pagavimas

Manipulavimas objektais

Rezultatai:

- ✓ $5 \mu\text{m}$ dalelės taip pat pagaunamos +1 ir -1 eilės difrakciniais maks.
- ✓ Sunkiau pagauti (galbūt dėl did. masės ar stebėjimo nepatogumo)

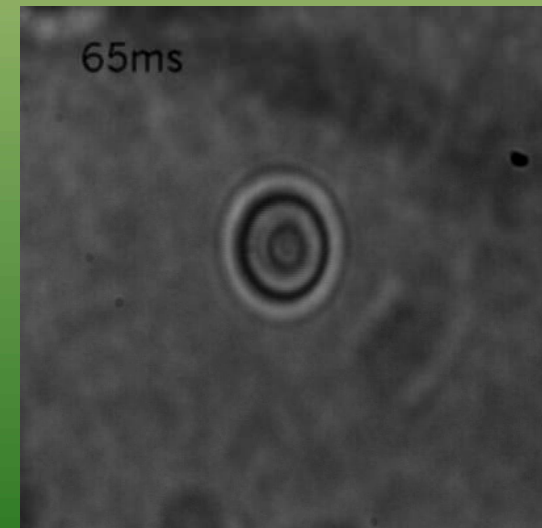
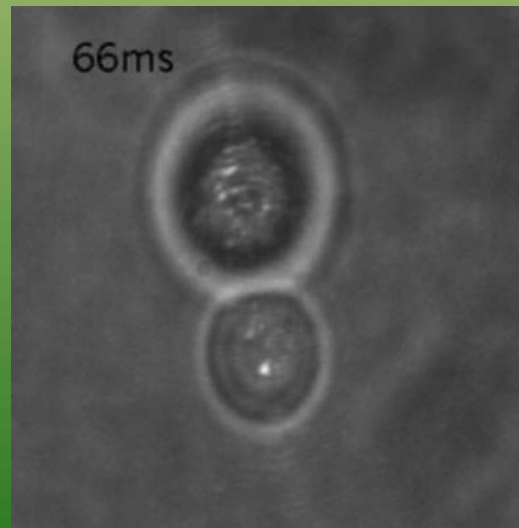
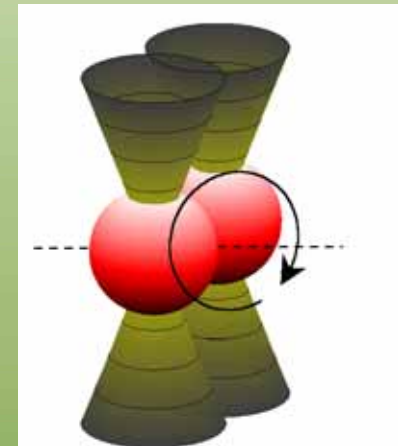
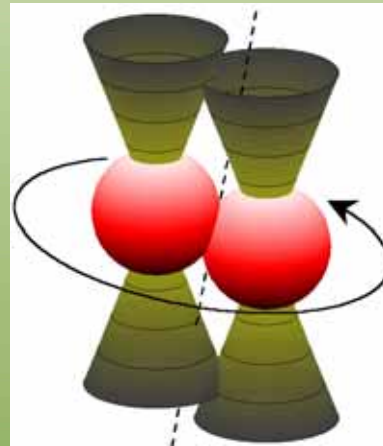
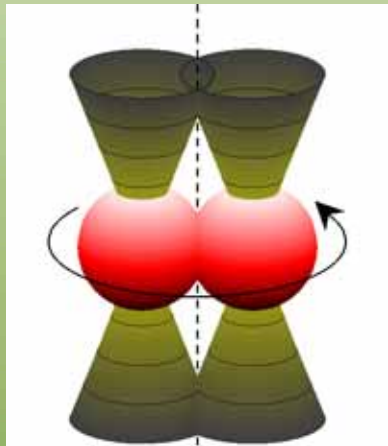
bet sunkiau ir ištrūksta

- ✓ Kai $l = 2$, dalelės nepametamos net jei yra viena virš kitos

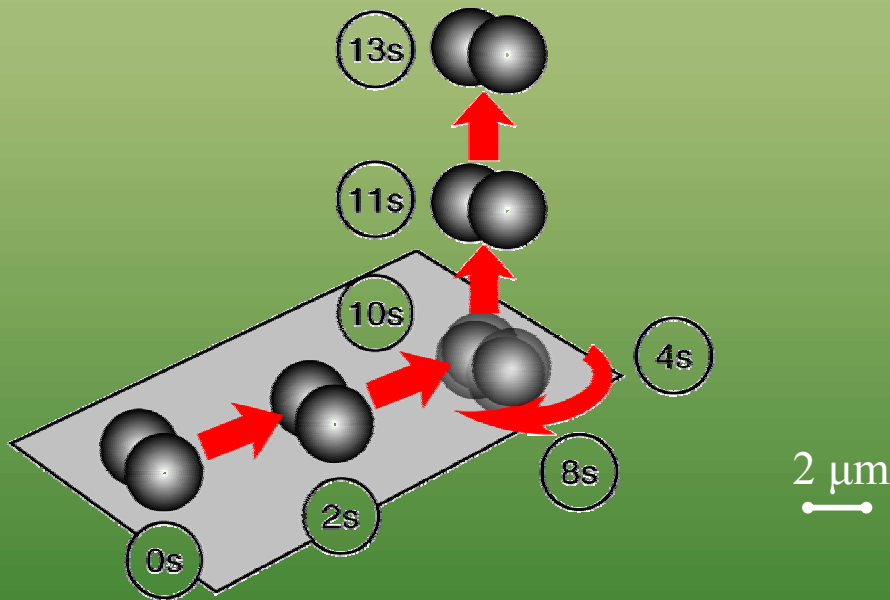
**įmanomas sukimas
vertikaliuoje plokštumoje**

Objektų sukimas bet kurioje plokštumoje

5 μm
SiO₂

Sukimas ir transliavimas trimatėje erdvėje

[V.Bingelyte *et al.* Appl. Phys. Lett. 82, 020307 (2003)]

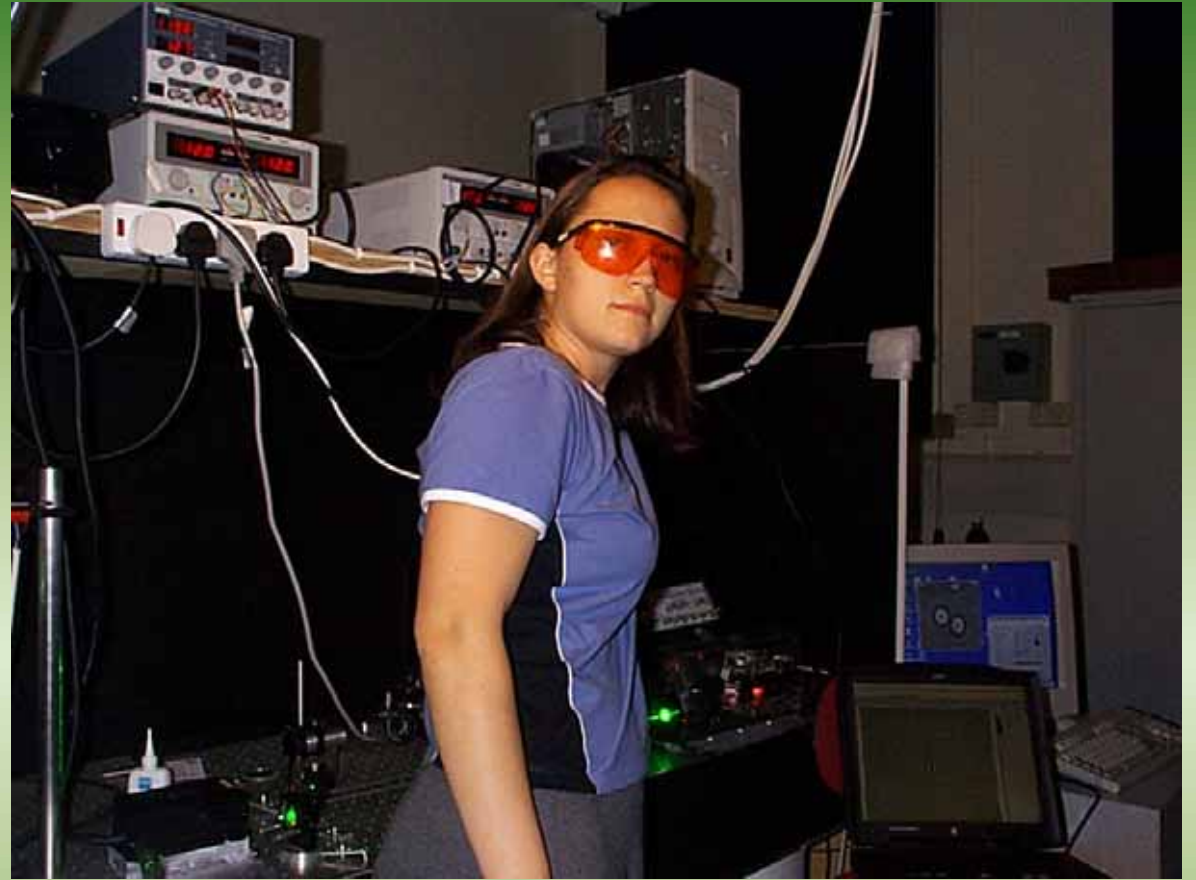
Apibendrinimas

- Erdvinės šviesos moduliacijos būdu gaunama savarankiškų optinių spąstų visuma
  - Naudojant didelės skyros EŠM, maždaug po 30% pluošto galios tenka $+1$ ir -1 eilės difr. maksimumams ir yra panaudojama objektų manipuliavimui
  - Fazinis modulatoriaus paveikslas sudarytas iš:
    - Periodinės vert. (hor.) juostų funkcijos – slinkimas x (y) kryptimi
    - Frenelio lęšio daugiklio – slinkimas z kryptimi
    - Daugiklio, sąlygojančio spiralinį fazės frontą
- !!! Manipuliavimas trimatėje erdvėje**
- $l < 2$ užtikrina stabilų $2 \mu\text{m}$ ir $5 \mu\text{m}$ kvarco sferų porų sukimąsi apie pasirinktą ašį ($\sim 0,2 \text{ Hz}$)

Išvados

- Sukurtas geometrinės optikos modelis optinio pinceto efektyvumui skaičiuoti. TEM_{00} modos ašinės jėgos skaičiavimai gana gerai sutampa su *Gussgard ir kt.*[11] rezultatais
- Palyginti įvairių LG_p^l modų optinių spąstų efektyvumai :
  - didėjant l , ašinis pagavimas gerėja, o skersinis – blogėja,
  - aiškios priklausomybės nuo p nėra
- Sukonstruota holografinio optiniu pinceto schema. Realiu laiku valdoma erdvinė šviesos moduliacija sąlygoja dinaminį optinio pinceto režimą
- Kuomet fazinis modulatoriaus paveikslas sudarytas iš:
  - Periodinės vert. (hor.) juostų funkcijos – slinkimas x (y) kryptimi ,
  - Frenelio lęšio daugiklio – slinkimas z kryptimi ,
  - Daugiklio, sąlygojančio spiralinę fazės kitimą – LG_0^l atsiradimas;suformuojami norimo profilio optiniai spąstai bet kurioje bandinio plokštumoje
- $l < 2$ užtikrina stabilų $2 \mu\text{m}$ ir $5 \mu\text{m}$ kvarco sferų porų sukimąsi apie pasirinktą ašį ($\sim 0,2 \text{ Hz}$)

Ačiū už dėmesį